

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 26 maj 2005

B 153-04

KLAGANDE

LJ

Offentlig försvarare och ombud: advokaten HS

MOTPARTER

1. Riksåklagaren, Box 5553, 114 85 STOCKHOLM
2. KK
3. GK
4. MK
5. BK
6. OK

Målsägandebiträde för 2-3 samt ombud för 2-6: advokaten MS

SAKEN

Vållande till annans död

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätt, avd. 11, dom den 9 december 2003 i mål B 2258-03

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

För försvaret av LJ i Högsta domstolen tillerkänns HS ersättning av allmänna medel med fyrtiofyratusenettjuttioen (44.171) kr, varav 42.790 kr för arbete, 1.156 kr för tidspillan och 225 kr för utlägg. Av ersättningen utgör 8.834 kr mervärdesskatt.

För biträde åt KK och GK i Högsta domstolen tillerkänns MS ersättning av allmänna medel med trettiofyratusensexton (34.016) kr, varav 32.760 kr för arbete, 1.156 kr för tidspillan och 100 kr för utlägg. Av ersättningen utgör 6.803 kr mervärdesskatt.

LJ förpliktas att av kostnaderna i Högsta domstolen för försvarare och målsägandebitråde till staten återbetala fyrtyotusen (40.000) kr. Återstoden av dessa kostnader skall stanna på staten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

LJ har yrkat att åtalet ogillas.

Riksåklagaren och målsägandena har bestritt ändringsyrkandet.

Riksåklagaren har i Högsta domstolen justerat åtalet så att gärningsbeskrivningen fått följande lydelse.

” LJ har varit ansvarig för snö- och isröjningsarbetet från taken till fastigheterna Drottninggatan 102-104 i Stockholm. Han har därvid den 7 januari 2002 underlå-

tit att besiktiga fastigheternas tak. Han har inte heller tillsett att is röjts från taken eller ens gångbanan nedanför avspärrats för gångtrafikanter på ett sådant sätt att det inte uppkommit risk för personskador. LJ har därigenom genom oaktsamhet vållat att fotgängaren JK den dagen träffats av ett nedfallande isblock och avlidit av skadorna han då erhöll.

I vart fall har LJ som företrädare för Plåtslageri AB Bång & Lewerth i fastighetsägarens ställe varit ansvarig för snö- och isröjningsarbetet från taken till fastigheterna.”

Målsägandena har biträtt åtalet.

DOMSKÄL

JK avled den 7 januari 2002 av de skador han erhöll när han utanför fastigheterna Drottninggatan 102-104 i Stockholm träffades av ett nedfallande föremål. Målet gäller om LJ är straffrättsligt ansvarig för att av oaktsamhet ha vållat JKs död.

Angående händelseförloppet vid olyckan har riksåklagaren gjort gällande att JK dödades av ett isblock som föll ned från taket på någon av de båda fastigheterna. LJ har häremot hävdat att det inte kan anses med tillräcklig grad av säkerhet utrett att isblocket kom från någon av dessa fastigheter. Han har som en möjlighet angett att isblocket kan ha rasat ned från en fastighet på andra sidan av Drottninggatan.

I denna del har i Högsta domstolen på riksåklagarens och målsägandenas begäran hållits vittnesförhör med JL. Han var vid olyckstillfället i sällskap med JK och de promenerade i sydlig riktning på Drottninggatan. JL har berättat att han hörde buller ovanifrån och då drog sig in mot husväggen, varefter ett nedfallande is-

block träffade JK i huvudet. Enligt JL befann sig JK på trottoaren ett par meter från husväggen vid nummer 102 eller 104 när han träffades av isblocket. JL har som sin uppfattning angett att isblocket kom från ett av husen vid den sidan av gatan där de gick.

Genom utredningen i målet får det anses klarlagt att JK dödades av ett isblock som fallit ned från taket på någon av fastigheterna Drottninggatan 102 eller 104.

Åtalet mot LJ avser att denne som ansvarig för snö- och isröjningsarbete på fastigheternas tak har vållat JKs död genom att underlåta att vidta de i åtalet närmare angivna åtgärderna.

Brottet vållande till annans död kan begås såväl genom handling som genom underlåtenhet. Enligt allmänna principer kan emellertid straffrättsligt ansvar för den som underlåter att ingripa i ett rent fysiskt orsakssammanhang komma i fråga endast om det finns särskild anledning för den underlåtande att ingripa. Detta brukar uttryckas på så sätt att gärningsmannen måste befinna sig i garantställning. Den underlåtande skall ha en ställning som gör det motiverat att av honom, mer än av andra, kräva att han skall vara verksam för att avvärja en sådan effekt som den inträffade. Underlåtenheten skall te sig lika straffvärd som orsakande genom handling. (Strahl, Allmän straffrätt i vad angår brotten, s. 319 ff. och Jareborg, Allmän kriminalrätt, s. 181 ff.)

Garantställning kan föreligga på grund av föreskrift i lag, myndighetsföreskrift eller innehav av viss tjänst. Sådan ställning kan även föreligga av andra skäl, t.ex. på grund av ett särskilt åtagande. Har någon åtagit sig att svara för att en bestående anordning är i nöjaktigt skick får han anses vara skyldig att avhjälpa brister hos anordningen eller åtminstone varna för förefintliga risker. (Holmqvist m.fl., Brottsbalken En kommentar s. 3:47 och Jareborg a.a. s. 192.)

Enligt 3 kap. 3 § andra stycket ordningslagen (1993:1617) skall snö och is som kan rasa ned och skada personer eller egendom på offentlig plats utan oskäligt dröjsmål avlägsnas från tak, rännor och liknande anordningar. Av tredje stycket följer att ansvaret för att åtgärden vidtas vilar på ägaren eller den som till följd av nyttjanderättsavtal eller på någon annan grund är i ägarens ställe. Ordningens föreskrift får anses innebära att ägaren eller den som är i ägarens ställe intar en garantställning som medför att han kan drabbas av straffrättsligt ansvar om han underlåter att vara verksam för att förhindra snö- och isras från hustaket.

LJ hade som företrädare för sitt företag Plåtslageri AB Bång & Lewerth ingått ett avtal med ägaren till fastigheterna Drottninggatan 102 och 104 om snöskottning av tak och gångbanor på fastigheterna. I avtalet angavs att entreprenören skulle genom yttre besiktning fastställa när snöskottning av tak och gångbanor skulle ske, och snöskottning skulle då utföras snarast möjligt. Beställaren kunde också genom avrop beställa ytterligare taks-kottning på fastigheterna.

En fråga är om avtalet skall anses innebära att plåtslageriföretaget satts i fastighetsägarens ställe vid tillämpningen av ordningslagen och att LJ som företrädare för företaget härigenom inträtt i den garantställning som lagen ger ägare och den som är i ägarens ställe.

Bestämmelsen i 3 kap. 3 § ordningslagen innehåller regler om ägarens ansvar, förutom för att avlägsna snö och is, även för att avhjälpa brister på byggnader, ställningar, skyltar och liknande anordningar som riskerar att skada personer och egendom på offentlig plats. I lagmotiven uttalades att den omständigheten att ansvaret kan åvila den som till följd av nyttjanderättsavtal eller på någon annan grund har trätt i ägarens ställe innebär att t.ex. arrendatorer, den som hyr en villa-fastighet och fastighetsförvaltare kan omfattas (prop. 1992/93:210 s. 277).

För att avhjälpa brister på en byggnad eller övervaka byggnaden i enlighet med vad som föreskrivs i 3 § ordningslagen kan en ägare behöva anlita fristående fackmän eller entreprenörer. Ordningens bestämmelse kan emellertid inte anses innebära att en fackman eller entreprenör enbart på grund av bestämmelsen inträder i ägarens garantställning om han anlitas för att utföra åtgärder av det angivna slaget på byggnaden. Det måste i stället prövas om en garantställning inträder på grund av själva åtagandet.

Genom avtalet hade LJ som företrädare för sitt företag åtagit sig att efter besiktning avgöra när snöskottning behövde ske och därefter se till att skottningen utfördes snarast möjligt. Den omständigheten att det i avtalet angavs att det skulle ske genom ”yttre” besiktning kan inte anses innebära en begränsning av ansvaret. LJ var den som faktiskt utförde besiktningen den aktuella dagen. Han får genom sitt åtagande och sitt faktiska handlande anses ha fått en sådan garantställning att han, om förutsättningar i övrigt föreligger, kan dömas för underlåtenhetsbrott bestående i att han inte avhjälpt bristerna när det gäller snöskottningen eller åtminstone varnat för riskerna. Underlåtenheten får i så fall anses lika straffvärd som om effekten hade orsakats genom en handling.

LJ har gjort gällande att han inte kan anses ha varit oaktsam eftersom han på morgonen samma dag i enlighet med åtagandet i avtalet genomförde en besiktning från gatan och då inte fann något som tydde på att det fanns risk för snö- eller isras från fastigheterna. Han har tillagt att det inte i praktiken förekommer något annat slags besiktning av byggnader som i likhet med den aktuella försetts med snörasskydd. Vidare har han påpekat att en besiktning från taket skulle ha tagit avsevärd tid i anspråk och krävt medverkan av tre personer, en för själva besiktningen, en för säkring av livlinan och en med position på gatan.

I praxis har uttalats att principiella skäl talar för att det bör iakttas en viss försiktighet när det gäller tillämpningen av oaktsamhetsrekvisitet i 3 kap. 7 § brottsbalken (se NJA 1991 s. 163). Mot den bakgrunden och med hänsyn till att en besiktning från taket skulle ha inneburit ett ganska omfattande arbete kan det inte utan vidare krävas att besiktningen av den aktuella byggnaden skulle ha skett från taket.

Enligt utredningen hade det under veckorna närmast före olycksdagen fallit snö så att det vid tillfället fanns närmare 40 cm på marken. Temperaturen hade växlat mellan minusgrader och plusgrader. LJ hade besiktigt taken från gatan vid ett tillfälle den aktuella dagen medan det fortfarande var mörkt, vid 7-tiden på morgonen, utan att upptäcka något anmärkningsvärt. Temperaturen hade därefter stigit från minusgrader till plusgrader och det har framkommit att det senare på dagen fanns en tämligen stor istapp på fasaden, låt vara att denna inte tillhörde plåtslageriföretagets ansvarsområde. LJ hade inte vid något tillfälle sedan han åtog sig uppdraget varit uppe på taken, och det måste antas att han saknat tillräcklig kännedom om dessas beskaffenhet, däribland att det fanns en riskfaktor i form av en ”gryta” där snö och is kunde samlas. Vid bedömning av vilken oaktsamhetsnivå som skall krävas av LJ måste vidare vägas in fastigheternas belägenhet, vid ett av de mest trafikerade gångstråken i Stockholms centrala delar.

Under nu angivna omständigheter får de åtgärder som LJ vidtagit anses ha varit otillräckliga. Om han inte hade möjlighet att genast genomföra en tillräckligt noggrann besiktning och därefter röja bort snö och is från farliga ställen på taken borde han åtminstone ha tillsett att gångbanan nedanför avspärrades så att det inte uppkom risk för personskador. Hans underlåtenhet innefattar en oaktsamhet av sådant slag som bör föranleda straffansvar.

LJ har av oaktsamhet orsakat JKs död och han skall som domstolarna funnit dömas för vållande till annans död. Brottet kan inte anses ringa. Det finns inte anledning att gå ifrån vad domstolarna bestämt om påföljd.

Hovrättens domslut skall således fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Munck, Lennander, Dahllöf, Ella Nyström (referent) och Virdesten
Föredragande revisionssekreterare: Granditsky Hökeberg